

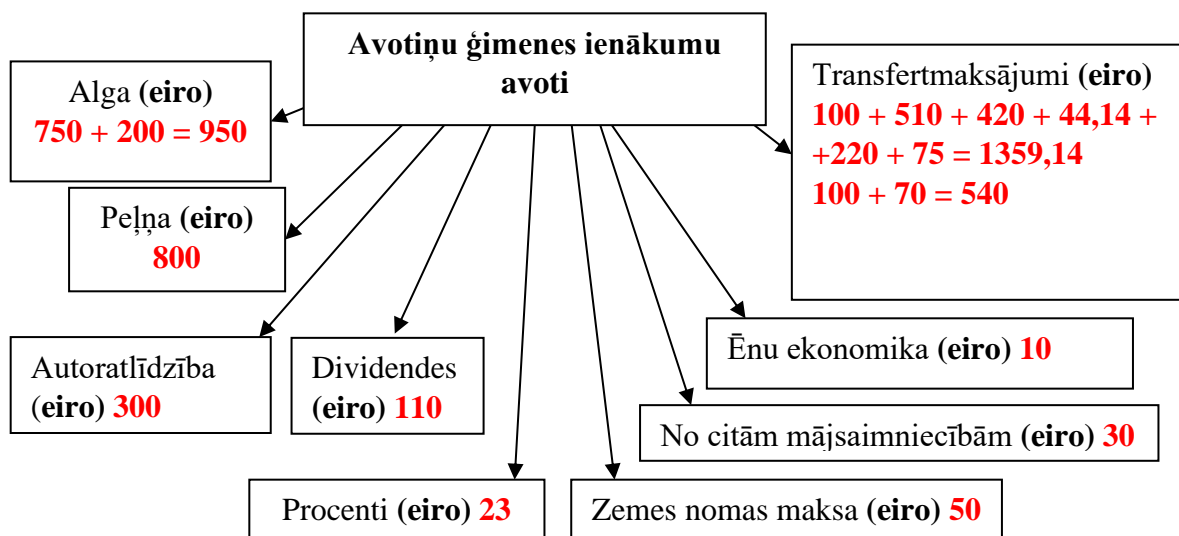
PĀRBAUDES DARBS "Valsts budžets"

1. Apvelc pareizo atbildi! (4 punkti)

<p>1) Valdības ieņēmumu un izdevumu plānu sauc par:</p> <p>a) valsts parādu; b) nodokļu ieņēmumiem; c) nacionālo plānu; d) valsts budžetu.</p>	<p>2) Latvijā obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksas (sociālo nodokli) maksā:</p> <p>a) tikai darba ņēmēji; b) tikai darba devēji; c) gan darba ņēmēji, gan darba devēji; d) tikai privātajos uzņēmumos nodarbinātie.</p>
<p>3) Latvijā lielākā nodokļu likme ir:</p> <p>a) iedzīvotāju ienākuma nodoklim; b) pievienotās vērtības nodoklim; c) sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām; d) uzņēmumu ienākuma nodoklim.</p>	<p>4) Pēc Latvijas pievienošanās ES valsts kopbudžeta galvenais ieņēmumu avots ir:</p> <p>a) nodokļu ieņēmumi; b) samaksa par valsts iestāžu sniegtajiem pakalpojumiem; c) no ES struktūrfondiem saņemtie līdzekļi; d) iekasētās valsts un pašvaldību nodevas.</p>

2. Izlasi uzdevumu un sagrupē Avotiņu ģimenes ienākumus! Ieraksti shēmā, cik kura veida ienākumu bija šai ģimenei! (8 punkti)

Avotiņu ģimenei šajā mēnesī bija dažādi ienākumi. Māte Sanita ir frizētavas īpašnice, un sava uzņēmuma peļņas daļu **800 eiro** viņa iztērēja ģimenes vajadzībām. Viņa ir arī noguldījusi naudu bankā un šajā mēnesī izņēma procentu uzkrājumu **23 eiro**. Tēvs Edgars ir sporta skolotājs. Par darbu skolā viņš saņēma **750 eiro**, slimības pabalstu pēc gūtās traumas – **100 eiro**, kā arī par vietējās futbola komandas trenēšanu pašvaldība viņam samaksāja **200 eiro**. Vecmāmiņa saņēma pensiju **510 eiro**, viņa saņēma arī autoratlīdzību par savu dzejoļu krājumu **300 eiro**. Vectētiņš saņēma pensiju **420 eiro**, viņam pieder arī kāda uzņēmuma akcijas, un par tām viņš saņēma **110 eiro**, kā arī par kādam vietējam zemniekam iznomāto lauku īpašumu – **50 eiro**. Vecāki saņēma **44,14 eiro** lielu bērnu pabalstu par saviem bērniem Beāti un Olafu. Lauku radi atsūtīja divus kartupeļu maisus, kas tirgū maksātu **30 eiro**. Meita Beāte kaimiņiem nopļāva zāli, par ko kaimiņi viņai samaksāja **10 eiro**, un šomēnes viņa ieguva pilsētas izglītības kvalitātes balvu **75 eiro**. Dēls Olafs studē Latvijas Universitātē un ieguva Kristapa Morberga stipendiju **220 eiro**. Vecāki bija priecīgi par bērnu sasniegumiem, tāpēc Ziemassvētkos devās ceļojumā uz Itāliju. Tas viņiem izmaksāja **2400 eiro**.

3. Izpēti Jelgavas pilsētas 2020. gada pamatbudžeta ieņēmumu un izdevumu struktūru!

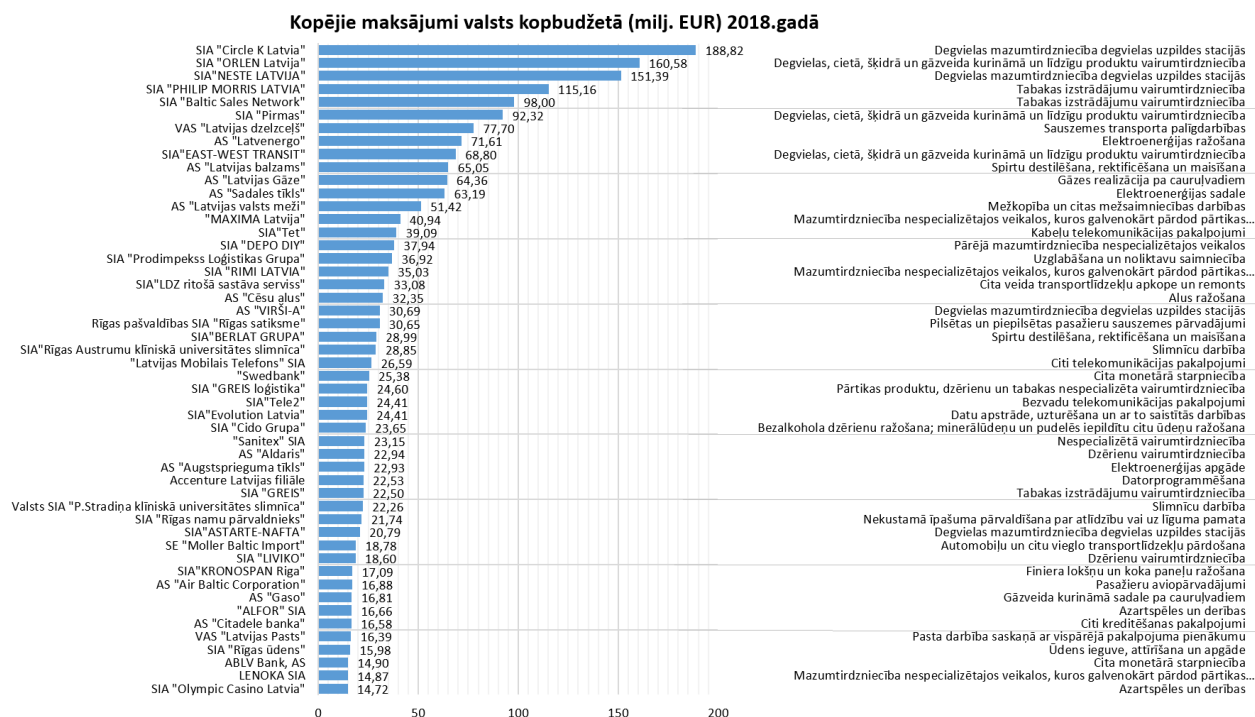
Avots: https://www.jelgava.lv/files/jv_nr_3_645.pdf

Uzdod sešus jautājumus (trīs – par Jelgavas pilsētas pamatbudžeta ieņēmumiem, trīs – par izdevumiem), uz kuriem atbildi var atrast infografikā, un atbildi uz tiem! (9 punkti)

Iespējamas arī citas atbildes.

Jautājumi (katrs jautājums 1 punkts)	Atbildes (katra atbilde 0,5 punkti)
Ieņēmumi	
1. Kādi ir budžeta ieņēmumi?	104 876 692 eiro
2. Cik lieli ir nenodokļu ieņēmumi, izteikti eiro, un cik tas ir, izsakot procentos?	32 789 859 eiro jeb 0,3%
3. Cik lieli ir nodokļu ieņēmumi, izteikti eiro, un cik tas ir, izsakot procentos?	43 909 571 eiro jeb 41,9%
Izdevumi	
1. Kādi ir budžeta izdevumi?	104 876 692 eiro
2. Cik lieli ir izdevumi izglītībai, izteikti eiro, un cik tas ir, izsakot procentos?	40 353 366 eiro jeb 31,2%
3. Cik lieli ir izdevumi vides aizsardzībai, izteikti eiro, un cik tas ir, izsakot procentos?	5 047 550 eiro jeb 4,8%

4. Valsts kā vienu no lielākajiem nodokļu maksātājiem apbalvo SIA "Circle K Latvia" par to, ka tā maksā degvielas akcīzes nodokli, taču katrs autobraucējs teiks, ka maksā viņš. Kam taisnība? Pamato savu viedokli. (3 punkti)

Atbilde/komentārs: nodokli tomēr maksā SIA "Circle K Latvia". Degvielas pārdevēji cenšas akcīzes nodokli automātiski pārņemt uz patērētāju, tomēr tā īsti nav: degvielas gala cenu nosaka citi faktori – darbaspēka un citas izmaksas –, un, galvenais, konkurence. Iedomāsimies piemēru. Pieņemsim, ka degvielas pārdevējam X zemākā cena, kas garantē izdzīvošanu ir 1,15 eiro par litru degvielas. Ja konkurentu pārdevēji cenu noteiks 1.05 eiro par litru, pārdevējam X nebūs citas izejas kā pārdot par tādu pašu cenu, arī īstermiņā ciešot zaudējumus, jo akcīzes nodoklis, kas tiek rēķināts no pārdotā

tilpuma, nemainīsies. Tātad akcīzes nodoklis ir tādas pašas izmaksas kā, piemēram, nekustamā īpašuma nodoklis vai darbaspēka izmaksas: uzņēmums cenšas tās pārnest uz patērētāju, bet šī pārnese nav automātiska.

5. Atrisini uzdevumu par pievienotās vērtības nodokli (PVN)! (4 punkti)

a) Andra jaunā gulta maksā 230 eiro bez PVN, bet, pērkot šo precī, jāmaksā arī 21% PVN. Cik Andris samaksās par šo precī? $230 + 230 \times 0,21 = 230 + 48,3 = 278,3$ eiro

b) Maija nopirka jauno mūzikas atskaņotāju par 100,43 eiro. Cik no šīs summas ir PVN, ja tā likme ir 21%? $100,43 : 1,21 = 83,00$ eiro; $100,43 - 83,00 = 17,43$ eiro

6. Izpēti doto informāciju! Sk. <https://www.vid.gov.lv/lv/kopsavilkums-par-budzeta-ienemumu-dalas-izpildi-2019gada-9-menesos>!

Ja pārbaudes darba laikā nav pieejams internets, izmanto doto materiālu!

Valsts ieņēmumu dienesta (VID) administrētie kopbudžeta ieņēmumi 2019. gada pirmajos deviņos mēnešos bija 7,29 mljrd. eiro. Salīdzinājumā ar 2018. gada pirmajiem deviņiem mēnešiem tie palielinājās par 0,28 mljrd. eiro jeb 4,0%. To galvenokārt nodrošināja darbaspēka nodokļu un pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumu pieaugums.

Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas 2019. gada pirmajos deviņos mēnešos iekasētas 2 579,93 milj. eiro apjomā (par 241,35 milj. eiro jeb 10,3% vairāk nekā iepriekšējā gada pirmajos deviņos mēnešos). Iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi salīdzināmajos periodos palielinājās par 128,75 milj. eiro jeb 10,4%, sasniedzot 1 361,60 milj. eiro. Ieņēmumu pieaugums skaidrojams ar nodarbināto skaita palielināšanos un bezdarba līmeņa samazināšanos, kā arī ar darba ienākumu pieaugumu. Jāuzsver, ka iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu pieaugumu veicināja arī uzņēmumu peļņas, kas bija radusies līdz 2017. gada beigām, sadale fiziskajām personām, jo 2019. gadā par to bija jāmaksā tikai iedzīvotāju ienākuma nodoklis.

Nozaru dalījumā 2019. gada pirmo deviņu mēnešu lielākais darbaspēka nodokļu ieņēmumu pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošā perioda ieņēmumiem bija apstrādes rūpniecības nozarē – 60,40 milj. eiro jeb 14,1%. Jāatzīmē, ka nodokļu reformas rezultātā palielinājās arī iedzīvotāju ienākuma nodokļa atmaksas. 2019. gada pirmajos deviņos mēnešos tika atmaksāti 152,93 milj. eiro, un tas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada pirmajiem deviņiem mēnešiem bija par 15,61 milj. eiro jeb 11,4% vairāk. Ievērojama 2019. gada pirmo deviņu mēnešu ieņēmumu plāna pārpilde bija darbaspēka nodokļiem un ieņēmumiem no dividendēm (ieņēmumiem no valsts (pašvaldību) kapitāla izmantošanas), kas arī nodrošināja atbilstošā perioda kopējo ieņēmumu plāna pārpildi par 0,05 mljrd. eiro.

Tā kā ieņēmumi no dividendēm (ieņēmumi no valsts (pašvaldību) kapitāla izmantošanas) tiek plānoti no aprīļa līdz augustam, tie pārsniedza gan gada pirmo deviņu mēnešu, gan gada plānu par 28,63 milj. eiro jeb 13,7%. Tomēr salīdzinājumā ar 2018. gada pirmajiem deviņiem mēnešiem tie samazinājās par 3,79 milj. eiro jeb 1,6%. Lai arī pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi 2019. gada pirmajos deviņos mēnešos salīdzinājumā ar 2018. gada atbilstošo periodu bija par 8,87 milj. eiro jeb 0,5% mazāki, nekā plānots, tie palielinājās par 138,04 milj. eiro jeb 7,7%, sasniedzot 1 930,81 milj. eiro. Lielāko daļu jeb 61,1% nodokļa ieņēmumu nodrošināja vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības, kā arī automobiļu un motociklu remonta nozares nodokļu maksātāji, turklāt šajā nozarē bija vērojams arī lielākais nodokļa ieņēmumu pieaugums – 76,87 milj. eiro jeb 7,0%.

Līdz uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumu plāna izpildei pietrūka 124,53 milj. eiro jeb 85,9%. Tas skaidrojams ar nodokļa maksāšanas kārtības maiņu – nodokļa piemērošana tika pārcelta no peļņas gūšanas uz peļņas sadales brīdi. Tādējādi iemaksas veiktas 131,31 milj. eiro apjomā, kas salīdzinājumā ar 2018. gada pirmajiem deviņiem mēnešiem bija par 210,92 milj. eiro jeb 2,6 reizes mazāk, tomēr būtisks ieņēmumu plāna neizpildes iemesls bija straujais atmaksu pieaugums. Tā kā iepriekšējā gada 1. pusgadā atbilstoši pārmaiņām likumdošanā veiktie avansa maksājumi būtiski pārsniedza aprēķināto uzņēmumu ienākuma nodokli, veidojot apjomīgu pārmaksu, ko nebija iespējams atgūt 2018. gadā, tie pēc nodokļu maksātāju pieprasījuma tika atmaksāti 2019. gadā. Tādējādi 2019. gada pirmajos deviņos mēnešos uzņēmumu ienākuma nodoklis atmaksāts 110,84 milj. eiro apjomā – par 58,66 milj. eiro jeb divas reizes vairāk nekā iepriekšējā gada pirmajos deviņos mēnešos.

Akcīzes nodokļa ieņēmumi 2019. gada pirmajos deviņos mēnešos bija 805,87 milj. eiro. Lai gan salīdzinājumā ar 2018. gada pirmajiem deviņiem mēnešiem tie palielinājās par 35,35 milj. eiro jeb 4,6%, līdz plāna izpildei pietrūka 27,88 milj. eiro jeb 3,3%. To galvenokārt ietekmēja neplānoti mazie ieņēmumi par naftas produktiem. Jāatzīmē, ka atbilstoši patēriņa pārmaiņām nodokļa ieņēmumu par naftas produktiem plāns 2019. gadā tika izpildīts tikai vienā mēnesī, kad tika atmaksāts apjomīgs parāds. No 2019. gada pirmo deviņu mēnešu plāna būtiski atpalika arī ieņēmumi par alkoholiskajiem dzērieniem – līdz plāna izpildei pietrūka 11,13 milj. eiro jeb 6,8%. Tas galvenokārt skaidrojams ar brīvam apgrozījumam izlaisto stipro alkoholisko dzērienu apjoma samazināšanos salīdzināmajos periodos, ņemot vērā, ka tieši šim alkohola veidam ir augstākā nodokļa likme, tāpēc tie nodrošina lielāko daļu ieņēmumu šajā preču grupā.

Izpēti un atbildi uz jautājumiem! (6 punkti)

– Kuri nodokļi veido lielākos budžeta ieņēmumus?

Pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi 2019. gada pirmajos deviņos mēnešos sasniedza 1 930,81 milj. eiro.

Akcīzes nodokļa ieņēmumi 2019. gada pirmajos deviņos mēnešos bija 805,87 milj. eiro.

– Kuram nodoklim ir vismazākie ieņēmumi salīdzinājumā ar plānotajiem ieņēmumiem? Kāpēc?

Līdz **uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumu** plāna izpildei pietrūka 124,53 milj. eiro jeb 85,9%. Tas skaidrojams ar nodokļa maksāšanas kārtības maiņu – nodokļa piemērošana pārcelta no peļņas gūšanas uz peļņas sadales brīdi. Tāpēc **iemaksas veiktas 131,31 milj. eiro** apjomā, kas salīdzinājumā ar 2018. gada pirmajiem deviņiem mēnešiem bija par 210,92 milj. eiro jeb 2,6 reizes mazāk, tomēr būtisks ieņēmumu plāna neizpildes iemesls bija straujais atmaksu pieaugums.

– Kuri nodokļi vai nodevas pārsniedz plānotos ieņēmumus konkrētajā periodā?

Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas 2019. gada pirmajos deviņos mēnešos iekasētas 2 579,93 milj. eiro apjomā. Tas ir par 241,35 milj. eiro jeb 10,3% vairāk nekā iepriekšējā gada pirmajos deviņos mēnešos.

Iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi salīdzināmajos periodos palielinājās par 128,75 milj. eiro jeb 10,4%, sasniedzot 1 361,60 milj. eiro.

Ieņēmumi no dividendēm (ieņēmumi no valsts (pašvaldību) kapitāla izmantošanas) pārsniedza plānu par 28,63 milj. eiro jeb 13,7% (tomēr salīdzinājumā ar 2018. gada pirmajiem deviņiem mēnešiem samazinājās par 3,79 milj. eiro jeb 1,6%).

7. Uzraksti eseju! (10–15 teikumu) (10 punktu)

Raivo ir jauna, radoša, sportiska personība ar izcilu veselību. Viņš veic individuālus pasūtījuma darbus, un viņa ienākumi ir lieli, tātad arī nodokļu maksājumi ir lieli. Raivo ir pārliecināts, ka viņam nevajag maksāt nodokļus. Ja tuvosies pensijas vecums, tad jau manīs, ko darīt.

Kā tu domā, vai Raivo lēmums nemaksāt nodokļus ir gudrs?

Šajā esejā tev jāizlemj, piekrīti vai nepiekrīti Raivo viedoklim, ka ikvienam vajadzētu spēt paturēt savu naudu, nevis maksāt naudu valstij.

Labā atbilde būs tāda, kurā aplūkotas visas problēmas un atbildēts uz visiem jautājumiem:

- 1) kāpēc cilvēki var vēlēties paturēt visu nopelnīto naudu;
- 2) kāpēc cilvēkiem būtu jāmaksā nauda valstij;
- 3) daži cilvēki uzskata, ka viņiem vajadzētu būt iespējai paturēt visu nopelnīto naudu un nebūtu jāmaksā nodokļi valstij; cik lielā mērā tu piekrīti vai nepiekrīti šādam viedoklim;
- 4) atbildi, minot iemeslus un iekļaujot attiecīgus piemērus no savas pieredzes vai zināšanām!

Esejas iespējamais variants, bet var būt cits spriedumu ceļš. Augstam vērtējumam nepieciešams esejā izmantot izceltās idejas.

Raivo ir jauns, radoši strādā un nopelna **naudu**, kuru viņš **vēlas paturēt** tikai sev. Tomēr liela **daļa no nopelnītā** parasti jāsamaksā **valstij**. Manuprāt, ir/nav pareizi, ka cilvēki **maksā** taisnīgu **nodokļu daļu**. (Var būt atbilde, ka nav jāmaksā.)

Nauda ir vajadzīga mūsdienu dzīvei, tāpēc ka **nauda** tiek izmantota **visa nepieciešamā**, piemēram, pārtikas, ūdens un pajumtes, **iegādei**. Nauda tiek izmantota arī, lai samaksātu par ģimenes bērnu izglītību un ārpuskolas aktivitātēm. Papildus tam nepieciešama nauda, lai ne tikai rūpētos par ikdienas vajadzībām, bet arī turpmākām investīcijām. **Jo vairāk** cilvēkiem **jāiegulda**, jo vairāk viņi tic, ka **var uzkrāt** līdzekļus **nākotnei**. Tāpēc daudzi nevēlas zaudēt daļu ienākumu, maksājot nodokļus.

Tomēr vairāku iemeslu dēļ **pilsoņu pienākums ir maksāt valstij nodokļus**. Cilvēkiem būtu jāsaprot, ka viņu **samaksātie nodokļi palīdz valdībai nodrošināt valsti ar sabiedriskajiem pakalpojumiem**. Šie sabiedriskie pakalpojumi ir ceļi, tilti, valsts slimnīcas, parki u.c. **Nodokļu ieņēmumi palīdz stabilizēt valsts tautsaimniecību**. Izmantojot nodokļus, valdība var samaksāt valsts parādus. Būtiska nozīme **nodokļiem ir transfertmaksājumu** (piemēram, pensiju un pabalstu) **nodrošināšanā cilvēkiem, kuriem tie nepieciešami**. Tātad nodokļu ieņēmumi ir veids, kā valsts iedzīvotājiem nodrošināt pienācīgu dzīvi.

Vērtēšana

Balles	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Punkti	1–6	6,5– 11	11,5– 16,5	17–21	21,5– 25,5	26–30	30,5– 34,5	35–39	39,5– 42	42,5– 44